

TRANSILVANIA

FŌIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 12. SIBIIŪ, 15 DECEMBRE 1890. Anulŭ XXI.

CRĂIȘORŪ ROMANŪ ÎN DACIA PE TIMPULŪ STĂPÂNIRII SARMAȚILORŪ.

(Fine).

Abia acum potŭ trece la istoriă; *a)* la istoria Sarmațilorŭ între Tisa și Dunărea de mijlocŭ; *b)* la istoria Sarmațilorŭ între Nistru și Dunărea de josŭ; și apoi *c)* la istoria referitŭre la crăișorii romani în Dacia.

Abia sŭntŭ doi istorici romani, cari unele resbŭie le-aŭ descrisŭ încât-va, toți ceialalți le-aŭ amintitŭ câte cu două cuvinte, și astfelŭ e greu de a edifica unele părți ale istoriei de interesŭ pentru noi.¹⁰⁾ Despre modulŭ căderii Daciei și starea ei după cădere nu a scrisŭ nime, și anume, cum a ajunsŭ în posesiunea Sarmațilorŭ? După ce Dacia s'a ruptŭ de cătră imperiu, istoria romană se continuă încă pe șesurile de stânga Dunării, în luptele cu bārbarii veniți, dar Roma a trebuitŭ să uite de Dacia pentrucă chiar și Roma însăși deveni cuprinsă de barbari și în așa împrejurări nu a mai pututŭ sci, dar nici a se înteresa de aceea, că ce se întemplă la spatele dușmanilorŭ?

¹⁰⁾ Procopiu în Tom. I. pag. 310 scrie cauza că pentruce nu se scie despre istoria de dincolo (de stânga) de Istru. Quod atinet ad Ponti ambitum Euxinii qui a Byzantio ad paludem (Maeotis) diffunditur, nequit is plene et accurate describi, quoniam barbari trans fluvium Istrum, quem et Danubium nominant, positi, Romanis in regionem illorum littora aditum, negant. Procopiu a muritŭ la anulŭ 558 după Christosŭ.

Din istoria Sarmatilor la Dunărea de mijloc și la Tisă avem datele următoare:

Sext. Aureliu Victor (a scris până la Teodosiu 379 după Christos) în Epitome despre Claudiu Tiberiu Nr. 8. la anul 14 — 37 după Christos dice: Armenia prin Parthi Mesia prin Daci, Pannonia *prin Sarmati* au fost prădate. Tacit (în Annale lib. XII c. 29) la anul 51 după Christos scrie: „Pe acest timp regele Vanniu, carele a fost pus de Drusu peste Suebi, fu gonit din domniă. Tiberiu Claudiu lui Vanniu i-a promis asil sigur. Vanniu avea sub dispozițiunea sa o cetă de pedestri proprii, eară calărimea dela *Sarmati Iazygi*; și neputend resistea cu acestia la mulțimea inamicului, se determină, ca să se apere din castele și să tragăne resboiul“. Cap. 30. „Dar Iazygii disgustați de impresurare și respândiți peste câmpii vecini, aduseră necesitate unei bătălii. Vanniu esind din castele, se înfrange în bătăi“.

Tacit (în Hist. lib. I. cap. 2) la anul 69 după Christos scrie: *Gințile Sarmatilor* și a Suebilor (Svabi de mai târziu) s'au resculat în contra noastră. Eară în Hist. lib. II. c. 5. ni spune: se scrise lui Aponiu Saturnin (gubernator roman în Mesia) ca să grăbescă cu armata mesică (din Mesia în Italia) și pentruca provinciile astfel despoiate de armată, să nu remănă espuse la încursiunile barbarilor, atraseră în partele pe capi Iazygilor, pe lângă cari era regimul statului. La cap. 24 dice: Antoniu aduse aminte legiunii a III-a, că cum bătuse pe Sarmati sub Marcu Antoniu (după 43 înainte de Christos a fost triumvir). Tacit (Hist. lib. IV. cap. 54) la anul 70 după mórtea lui Viteliu dice: Curagiul Gallilor s'a ridicat cređend, că sórtea armelor noastre este pretutindene aceeași, căci se lățise fama, cumcă taberile de iernă din Mesia și din Pannonia sânt încungiurate de către *Sarmati* și Daci.

Dio Cassiu (mort după 229 după Christos) în lib. LXVII cap. 5 despre Domițian, anul 81—96 după Christos.

crie: În Mysia (Mesia) Lygiî bătută de nesce Suevi trimiseră delegați cerându ajutorul dela Domițianul, și primiră ajutorul, dar a căruia putere nu sta în mulțime, ci în demnitate, căci îi dederă uumai o sută de călăreți. Sueviî întăritați prin aceasta, și asociară pre Iazygi și se pregătiră, ca să trecă Istrul (Dunărea). Eutropiu (mortul pe la 370 după Christosul) în lib. VII. cap. 23 Despre Domițianul țice: A avutul 4 resbóie; unulul în contra Sarmațilorul, altulul în contra Cattilorul; douăe în contra Dacilorul. Pentru învingerea Sarmațilorul și-a câștigatul numai cunună de laurul; eară de Daci și Catti a purtatul triumfulul duplu. Totuși prin aceste resbóie a suferitul multă calamitate, pentrucă în resboiulul cu Sarmații legiunea și ducele ei a fostul ucisul.

Dr. G. F. Hertzberg (*Geschichte der Römer im Alterthum*, Berlin, tom. III. p. 532) țice că Nerva împăratulul (96—98 după Christosul) a încheiatul resboiulul cu Sueviî și Sarmații; eară Dio Cassiu descriindul resbóiele lui Traianul (98—117 după Christosul) cu Daciul, în punctul 10 țice, că Decebalul ocupase nesce ținuturil ale Iazygilorul, pe caril Traianul nu le dede înapoil, când Iazygiil le cerură. Dio Cassiu despre Marcu Aureliu (Antonin Veru), carele a fostul împăratul la anulul 161—180 după Chr. în lib. LXXI. ne spune mai multe despre Iazygi. La cap. 3: Între aceste Marcu se luptă timpul îndelungatul, și ca să țicul așa, tótă viețal în contra barbarilorul dela Istru (Dunăre), în contra Iazygilorul și Marcomanilorul, alegândușil Panonnial ca centru de operațiune. La cap 7: Romanil învinsură atuncil pe Iazygi, mai ântėiul pe uscatul, ear mai pe urmă și pe riul. Nu țicul, că s'a făcutul vr'ol luptă navală, ci că urmărindul în fuga lorul peste Istru, care era înghiețatul, se bătură acolo ca pe uscatul. Căci Iazygiil simțindul-se urmărișil susțineaul ataculul Romanilorul, sperândul, că și vorul învinge ușorul, ca pe unil, ce nu erau dedașil cu gheațal. Dar.... rezultatulul fū, că Iazygiil fură învinșil și că pușinil scăpară.

La cap 8: Marcu, după multe și maril pericule: aduce la ascultare pe Marcomanil și pe Iazygi. Elul mai purtă unul

resboiului în contra Quadiilor, în care avu fericirea de a raporta o victorie neasteptată.

La cap 11 scrie: Marcu rămâne în Panonia, ca să trateze cu deputațiunile barbarilor, Quadi, Astingi, Iazygi, Marcmani și Nariști. Quadii cerură pace, pe care o dobândiră la condițiunea ca să se desfacă de Marcmani. La cap. 15 ne spune: Iazygii încă trimiseră deputați la Marcu rugându-l de pace, dar nu o căpătară, pentru că Marcu știind că acest popor e necredincios, voi ca se o curme odată cu ei, deși îi promisese că îi voru înapoia 50,000 de captivi!

La cap. 16 se scrie: Iazygii strămutați veniră la învoelă rugându însuși Zanticu pre Antoniu (Marcu). Mai înainte îngaseră pe Bandospu, *alul doilea* rege alul lor, fiindcă trimises deputați de pace la acest împărat. Atunci însă toți fruntașii veniră dinpreună cu Zanticu, și se învoiră cu acele condițiuni ca și cu Quadii și Marcmani. Împăratul voia ca să stăpescă de tot, căci atât forța lor, cât și reulul celor făcuseră Romanilor se învedera din faptul, că înapoia 100,000 de captivi, cu toate că mulți fuseră vânduți, mulți muriseră, eară mulți fugiseră, și îi oferiră îndată 5000 de călăreți ca aliați, pe cari împăratul îi și trimise în Britania. La cap. 19. Dio Cassiu ne spune: Împăratul, fiindcă Iazygii se făcuseră foarte folositori, li eară multe din condițiunile impuse, . . . li permise între altele ca să facă comert cu *Roxolanii prin Dacia*, de câteori i va tolera guvernatorul acestei provincii. Astfel împăratul *nu doria ca să cuprindă țara, ci ca să i pedepsescă* ¹¹⁾.

¹¹⁾ Datele pentru istoria acesta fiind de preț, să citez, că ce a scris și Eutropiu și Paulu Orosiu despre Marcu Aureliu. Eutropiu (lib. VIII cap. 13) Așa dară Marcu Antoniu cu muncă nemărginită și moderațiune la Carnuntu perseverându trei ani lungi a încheiatu resboiul marcomanicu, ce l'au începutu Quadii, Vandalii, Sarmatii, Suevii și întreaga barbarie. Paulu Orosiu (carele își duce opul până la 410 după Christos) în lib. VII. cap. 15 dice: Când gințile barbare nenumerabile de mulțimea lor, se resculară cu cruditate, adecă: Quadii, Marcmani, Vandalii, Sarmatii, Suevii și până mai totă Germania, oștea (romană) a propășitu până la hotarele Quadiilor, și a fostu încungiuirată de dușman, dar mai multu a suferitu de sete din lipsa de apă, decâtu a fostu periclu.

Puturămă observa, că scriitorii romani nu prea au datină ca să spună timpul unui resboi, pânăce chronologia e factoră de fructe pentru istoriă. Hertzberg (opulă citatū pag. 591) dăce: Marcu Aureliu purtândū resboiū în contra Marcomanilor și Iazygilor, pe Marcomani i-a învinsū la anulū 172 după Christosū apoi pe Quadi, eară pe Iazygi la anulū 175 după Christosū și după condițiunea de pace, aceștia să deie 8000 de călăreți pentru óstea romană, dar o revoluțiune în Syria a împedecatū pe împăratulū, ca pe Sarmați să'i zogóne dintre Tisa și Dunăre.

Dio Cassiu din timpulū împăratulū Commodū, (anulū 180—193 după Christosū) în lib. LXXII. cap. 2 amintesce: Făcendū pace cu Marcomani între alte condițiuni a fostū și aceea, ca să nu pórte resboiu cu Iazygi, Buri și Vandali. La cap. 8. Commodū avu și câteva resboie contra barbarilor *de dincolo de Dacia*, în cari se ilustrară Albinū și Nigrū; eară la cap. 15 se împărtășese, că Commodū și-a luatū predicatulū de Sarmaticus. — Óre unde e dincolo de Dacia, din susū de Carpați, seū dincolo de Nistru? mai verisimilū din susū de Carpați.

Paulū Orosius (născutū pela 390 după Christosū) conduce opulū seū până la anulū 410 după Christosū, în lib. VII. c. cap. 17. scrie despre Severu la an. Romei 944, ce corespunde anulū 191 după Christosū, când după alte date a domnitū încă Commodū; dară destulū, că dăce cumcă Severū pe Iudei și Sarmați, cari nizuiau să revolteze, i-a înfrēnatū cu arma.

Eutropiu despre Gallienū (dela anulū 261—268 după Christosū) în lib. IX. c. 8 dăce: Panonia a fostū prădată de cătră Quadi și Sarmați; eară Paulū Orosiu lib. VII. cap. 22 dăce: Quadii și Sarmați devastasera Panoniele (inferióră și superióră).

Paulū Orosiū despre timpulū lui Diocletianū, anulū 284—305 după Christosū, dăce, că la anulū Romei 1041 (ce corespunde anulū 288 după Christosū) Diocletianū totū prin

acei duci, (Galleniu Maximinianu) s'a luptatü cu vitejiä în contra Carpilorü și Bastarnilorü. După aceea a învinsü pe Sarmați, a cărorä mulțime förte mare de captivü s'a resfiratü pela garnisónele hotarelorü romane. Eutropiü (lib. IX. cap. 25) totü despre aceste se esprima astfelü: După aceea ducii, și totü deodată și câte unulü aü purtatü resböie deosebite. Pe Carpü și Bastarnü i-aü supusü, pe Sarmați i aü învinsü, și ei (ducii) mulțime nenumerată din prinșii acelorü națiuni aü aședatü la hotarele romane.

Paulü Orosiü despre Constantinü celü mare (carele a domnitü dela anulü 306—337 după Christosü, darä a împărțitü împëriulü în trei părți și a muritü la anulü 357 după Christosü, în lib. VII cap. 28) ȃice: Constantinü de locü a stersü gintele cele mai tari și numeróse *ale Goșilorü chiar în sínulü pãmântului barbaricü, adecä în regiunea Sarmașilorü.*¹²⁾ Earä Sext. Aureliü Victorü în opulü de Caesaribus Nr. 41 ȃice despre Constantinü: Și întru aceste ginșile Goșilorü și Sarmașilorü furä așternute (trântite la pãmântü). Și Constantinü pune punte peste Dunäre și rădicä caestre și castele în unele locurü.

Istoriculü Zosimü despre Constanșü (carele a domnitü dela 337—361, în lib. III. cap. 1) ȃice: Quadü și Sarmașü grassarä cu licenșia mare și securitate prin Panonnia și Mesia superióre. Înșuși Constanșü cäletoresce în Panonnia și în Mesia și acolo înfrênändü mișcările Quadilorü, și a Sarmașilorü, a pornitü spre resăritü¹³⁾; earä Aureliu Victorü (în opulü de Caesaribus Nr. 43) despre Constanșiu ȃice: Ginșile Sarmașilorü încredëndu-se în ea, cu mare decóre i-a datü rege. A căpetatü predicatulü de Sarmaticü¹⁴⁾.

¹²⁾ Paulü Orosiu lib. VII c. 28 Mox Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes in ipso barbarici soli sinu, hoc est, in Sarmatarum regione delevit.

¹³⁾ În Meyers Conv. Lexicon se ȃice că Constanșiu la anulü 356 după Christosü a pornitü asupra Quadilorü, cariü făcurä năvălire la Dunărea de mijlocü, și i-a silitü la pace.

¹⁴⁾ Ammianü Marcellinü lib. XVII cap. 13 pag. 199.

Acum am ajuns până la începerea themei despre crăişorii romani în Dacia, dar fiind-că, precum am atins mai sus, se află de lipsă, ca tot deodată să desvêlesc întrebarea, că ore după retragerea lui Aurelian Iazygii séu Roxolani au cuprins Dacia, — trebuie să trec pe scurt cu istoria până la încheierea unui periodu istoric Sarmatic, și apoi să reîntorc la împăratul Constantin.

Valentinian I. împăratul a domnit dela anul 364 până la 376 după Christos, dar el a primit pe fratele seu *Valens* de ajutor și de August, carele în bătaia dela Nicea la anul 378 a fost ucis.

Zosim (în lib. IV. c. 16) dice despre Valentinian I: Deorece în Africa Maurii rădicară pe Firmu de împărat, Valentinian adunându de locu atare număr de ostași și părăsindu garnisonele Pannoniei și Mesiei, a poruncit de a se naviga la Africa. Făcându-se acésta, Sarmații și Quadii, cari de mult nu mai putu ataca pe acela, cărui i erau încredințate pazele (și acela era Celestiu) după plecarea ostașilor în Africa au năvălit asupra Pannonilor și Mesilor, și fiindcă Celestiu a ucis cu înșelăciune pe un principe al lor barbar, au trecut Istrul și au dripit toate ce au fost afară de orașe. Dar Mesiei nu i s'a întemplat nici un reu, pentrucă Theodosiu, magistrul militarilor, a stat bărbătesc și pe năvălitori i-a silit la fugă. Pentru acésta, Theodosiu mai târziu a ajuns la împărație.¹⁵⁾

Zosim cap. 17. dice: Eară Valentinian aușind cele vestite, fără întârziare a pornit din Celti (Gallia) și a trecut în Iliric hotărîndu-se, ca se începă resboi în contra Quadilor și Sarmaților¹⁶⁾. Pe Merobaude, carele în cele militare a avut cunoștințe mai mari decâtu ceialalți, l-a pus în fruntea

¹⁵⁾ Rotteck III. p. 70. Welcher (Theodosius) bereits als Herzog von Moesien, durch Besiegung der Sarmaten hervorglänzt.

¹⁶⁾ Herzberg pune anul 374 al resboiului în contra Quadilor și Sarmaților, dar deorece Val. a murit în 376, și 9 luni a stat în Illyric, e evident că resboiul a fost la 375.

óstei. Iérna — peste datină, durându mai lungu, Quadii prin solii i trãmiserã nesce vorbe vãtemãtóre, pentru cari Valentinianu indignatũ, de mãnia furiósã ia cursũ sãnge pe gurã, și dupã-ce în Illyricu a petrecutu 9 luni și puține zile, a muritũ (la anulũ 376 dupã Christosũ).¹⁷⁾

Acuma ajungemũ la unũ punctũ de frunte în istoria Daciei.

Istoriculũ Ammianũ Marcelinũ (în lib. XXXI cap. II) pe timpulũ lui Valens, la anulũ 375 dupã Christosũ descrie sosirea Hunnilorũ în Dacia (ce amũ împãrtãșit-o în articolulũ Arabia dela gurile Dunãrii) și cum aũ bãtutũ pe Goți; earã mai în josũ (cap. V. pag. 678) la anulũ 376 dupã Christosũ despre Athanaricũ, unũ rege alũ Goțilorũ, ne spune: Athanaricũ s'a îndepãrtatũ la loculũ Caucalandensũ, de nestrãbãtutũ pentru înãlțimea munțilorũ și a codrilorũ, cu toți aĩ sei împingẽndũ de aci pe Sarmați.¹⁸⁾ Și fiind-cã „locus Caucalandensis“ a fostũ Ardãlulũ, precum voiũ dovedi în una din scrierile viitoare, avemũ sã constatãmũ, cã Sarmațiĩ pãnã la anulũ 376 dupã Christosũ aũ domnitũ în Dacia. Când aũ începutũ a domni acolo, óre de locũ dupã retragerea lui Aurelianũ seũ mai târziu, nu se scie, — dar e evidentũ, cã Iazygiĩ Sarmațiĩ aũ cuprinsũ Dacia, și Goții pe acestia i-aũ scosũ din Caucalandu. Goții și mai nainte sub Constantinũ (306—337 dupã Christosũ) aũ fostũ strãbãtutũ în ținutulũ Sarmațilorũ, precum se vede din nota 12, dar acestũ ținutũ a trebuitũ sã fiã la Dunãre cãtrã Tisa și Sava, pentrucã Paulũ Orosiũ vorbese despre Sarmațiĩ dela Tisa.

¹⁷⁾ Theophanes în Chronologia pag. 96 despre solii și mórtea lui Valentinianũ ni vorbese: Sauromațiĩ ginta micã și slabã, rebelanți și nedumeriți, pentru de a cere pace aũ trãmisũ solii la Valentinianũ. Elũ întrebãndũ pe solii, cã toți Sarmațiĩ arũ fi așa de miserabili și de desprețuitũ la privirea trupului? ei respuuserã cã ceilãți sãntũ mai voinici. Atunci Valentinianũ strigãndũ mai tare a dișũ: Așa darã reu stã cu imperiulũ romanũ, ce a încetatũ sub Valentinianũ, când Sarmațiĩ, atãtũ de miserabili, cutãzã de a se scula în contra Romanilorũ. Atunci strigãndũ și rupãndũ vena și versãndũ sãnge, a muritũ (de 84 de ani).

¹⁸⁾ Ammianus Marcelinus lib. XXXI cap. V. Athanaricus ad Caucalandensem locum altitudine sylvarum inaccessum et montium cum suis omnibus declinavit, Sarmatis inde extrusis.

Dușmanul năvălitor pörtă luptă cu poporul domnitor, carele se aperi; aci Goții cu Sarmații, pentru acesta pe Sarmați i-au împinsu din Caucalandu, din Dacia, — și nu pe romanii, pe poporul fostu supus Sarmaților. Sarmații au fostu respinși spre Tisa, acolo de unde s'au lătitu în Dacia, dar Sarmații față de Goți nu s'au mai pututu ținea bine între Tisa și Dunăre, pentrucă 'i aflămü împinși spre Iliricu și Mesia superioră (Serbia¹⁹).

Să trecemü la Sarmații de peste Nistru, la Roxolani.

Tacitü (în hist. lib. I. cap. 79), la anulü 69 după Christosü pre când în Mesia governa M. Aponiü, țice despre Roxolani: „De aceea Roxolani, o gintă Sarmatică, cu o cutezare atâtü mai mare năvăliră în Mesia, după-ce în ierna trecută tăiară în bucăți două cohorti romane. Eraü 9000 de călăreți și făloși de isbända lorü, aveau mintea mai multü la pradă, decâtü la bătăiă. Pe când ämblaü respändiți fără de grije, legiunea a III-a întărită și cu ajutore sări răpede asupra lorü. La romanii tôte eraü gata de bătăiă. Sarmații din pofta prädării respändiți, îngreunați de greutatea sarcinilorü și caii împedecați în iuțimea lorü din causa lunecușului drumurilorü, se lăsaü a fi tăiați ca și cum arü fi fostü prinși și legați, și e de miratü, că cum tötă virtutea Sarmaților e ca și afară de ei. Nu-ı nimicü pe lume mai neindemănatecü ca Sarmații la luptă pedestră, eară când atăcaü în scadrone, nu e liniă de bătăiă, carea să le pötă resista.... Militariulu romanü numai într'o lorică ușöră de asaltü cu barda seü cu

¹⁹) Iornandes cap. 50 despre împăratulü Marcianü 450—457 după Christ. Sauromatae vero, quos Sarmatas diximus et Cemandri in parte Illyrici ad castrum Marteram sedes sibi datus coluere. Astfelü Sarmații au cerutü locü de aședare în Illyricu (Dalmația, Bosnia, Montenegro). Și mai târziü, la Iornandes cap. 55. pe timpulü lui Theodoricu (fiulü lui Theodomirü) regele Goților din ostü, începändü dela 475 după Christosü: Theodoricus... in scio patre emenso Danubio super Babai Sarmatarum regem discurrit, qui tunc de Camundo duce romanorum victoria potitus, superbiae tumore regnabat, eumque superveniens Theodoricus interemit *Singidunum* (Belgradü în Serbia) *delinc civitatem, quam ipsi Sarmatae occupassent*, invadens, non romanis redidit, sed suae subdidit ditioni.

lancea, și unde se putea, rânia cu sabia scurtă pe Sarmatulii nepavazatū (căci scutulū nu e în usū la ei). Până ce puținī câți se scăpară de primejdiă rătăciră prin lacuri“.

Roxolaniī de gintea sarmatică de dincolo de Nistru, în resboiulū lui Traianū (103—105 după Christosū) cu Daciī, aū fostū aliații Dacilorū. Pe columna lui Traianū se recunoscū Roxolaniī ca călăreți, cariī așa trupurile lorū precum a le cailorū le-aū îmbrăcatū în vestminte, ce aparū prevēduō ca cu nesce solzi mari (Hertzberg III. p. 545, totū deodată: icōna din columna traiană).

Hadrianū cătră capētulū anului 117 după Christosū a grăbitū la Dunăre, deōrece Roxolaniī sarmaticī dintre Donū și Dnipru, pela 69 după Christosū ajunseră până la marginea română a Dunării de josū și aū făcutū năvăliri de jafuri cătră țara de șesū a Daciei ostice. Desvēlirea puterilorū romane de luptă sub conducerea împēratului (Hadrianū) și-a făcutū efectulū seū și, n'a fostū greū, ca pe Roxolaniī să se silēscă la reintōrcerea în relațiunī de pace (Hertzberg pagina 544 ²⁰).

Zossimū (lib. II. cap. 21) despre Constantinū împēratulū la anulū 322 după Christosū ȳice: Când însă Constantinū împēratulū aȳdise, că Sarmatiī locuitori lāngă laculū Maeotide, cu năile aū trecutū Istrulū (Dunărea) și că înfestēză cele ce se ținū de imperiulū seū, a condusū ōstea în contra lorū. Acolo barbariī cu regele Rausimodū aū pornitū în calea lui, dar Constantinū lāngă unū orașū ȳi bate pre mulți, ȳi ucide și-ȳi prinde, eară ceialaltī fugū, și între cei uciși era și Rausimodū. Și pre mulți prindēndū vii, mulțimea ce și-a rădicatū mânăile, a primitō în fide.... și cu mulți captivi s'a

²⁰) În Lex. de conv. alū lui Meyer se află: Roxolaniī, unū poporū puternicū, de origine sarmatică, cari aū avutū locuință între Boristhenes și Tanais (Dnipru și Donu) și laculū Macotis (marea azovică). Călăreți vestiți, și mai tārđiu prin năvălirile de jafū în provinciile romane dela Dunărea de josū deveniră așa de periculoși, încātū Hadrianū s'a împecatū cu ei plătindule tributū anualū. În timpuri mai tārđie, Roxolaniī se află și ca trupe auxiliare ale romanilorū byzantinī. În secululū alū II-lea nu se mai pomenescū.

reintorsu la pretoriu, eară (cap. 22. anulă 323 după Christ.) pe captivî i-a împărțitū prin orașe și împăratulū s'a reintorsū la Thessalonica.

Wilh. Obermüller (în Deutsch Kelt. Wörterbuch II. 551) amintese: După mutarea Iazygilorū (dela Nistru între Tisa și Dunărea de mijlocū) Roxolanii s'aū trasū cătră Carpați, dar mai multū cătră gurele Dunării. De cătră Hunii (la anulū 375 după Christosū) aū fostū impinși spre *Polonia*, unde ei s'aū formatū de nobili, sēu ca cozaci s'aū topitū în poporele de cozaci ale Rusiei dela médădi. ²¹⁾

Fată dară că Roxolanii Sarmatici nu aū străbătutū în Dacia, nici după Aurelianū nici mai târđiū și astfelū și în acestū modū se demustră, că Sarmatiū, cariū aū cuprinsū Dacia, aū fostū Iazygiū.

Dóră aceste vorū fi mai tóte datele istorice despre Sarmatiū și Roxolanii. ²²⁾

Terenele geografice și istorice, ce ni-arū fi fostū remasū intunecóse pentru thema de față (și cele viitóre) mai ántēiū le-amū iluminatū, ca thema să o vedemū mai bine.

Revenimū la împăratulū *Constanțiiū*, carele a domnitū dela anulū 337 până la anulū 361 după Christosū.

Ammianū Marcelinū, carele se numeră între istoricii cei mai bunī, în lib. XVII. cap. 12. descrie pe largū și frumosū resboiulū lui Constanțiiū la anulū 358 după Christosū cu Sarmatiū și Quadii.

²¹⁾ Mai susū amū citatū după Strabonē lib. VII. cap. 3. p. 17: Iazygiū Sarmatiū și cei ce se chiamă *crăieșci*. Wilh. Obermüller la Alanī, đice că și Scitiū aū fostū unii cari s'aū numitū regesci. Numele Alan 'lū deduce din *al* = délū munte, *an* = omū, decī munteanū; Marcelinū đice despre Alanī: *ex montium appellatione cognominati*, eară *rox* deduce din *rigis* celticu, *rex* latinū, rege, craiū, și pentru acēsta Roxolanii, Alanii regesci. Eū deducū din *rac* = șesū, câmpū *sa* = teren, *racsă* decī Alanii dela șesū.

²²⁾ Pentru mai multe cestiuū istorice referitóre cu Dacia și la romanī, până acuma amū scrutatū 41 de scrietori bizantinii și 20 romanī, dar pentru timpulū dela Aurelianū până la venirea Hunnilorū alte date nu amū aflatū.

„Pe Augustul¹ Constanțiu, carele peste iernă se linistea la Sirmiu²³⁾, vestile rele și dese 'lă încunoscinară, că Sarmati și Quadii amestecați, cari după vecinătate și asemenarea moravurilor și armaturei erau de un fel, în conțelegerea aș făcutu cu turme imprăștiate incursiunii în Panoni (inferioare și superioare) și în Mesia.

„Împăratul (Constanțiu) după ce a trecut ierna și riul s'a implut, a trecut Istrul (Dunărea), ca să respescă țerile barbarilor (Sarmați și Quadi). Aceste se întâmplă în acea parte a *Sarmatiei*, ce privesce spre *Pannonia secunda* (a doua) și cu asemenea țarie împrejurul *Valeriei*²⁴⁾ bunurile barbarilor arđendule și răpindule viscolul militar și devastat cele ce i-au venit înainte.

„Sarmații, mișcați de nemărginita pierdere în ținuturile lor după acea aș ținut consiliu, ca sub pretext de a cere pace, să ascundă împărțirea ôstei în trei părți, și ca mai ușor să atace pe aș nostri; cugetară, ca nici armele să le lase, nici țaria ranelor să o decline. Dar' spre primejdia Sarmatilor, acolo erau de față părtașii Quadi, cari în cele rele adeseori aș fostu soți nedespărțiți; ca nu cumva însă pre ei să-i apuce o cutezare grabnică, cădură în certe deschise. Eară după ce s'aș tăiatu mai mult, partea ce a mai pututu rămâne în viață a scăpatu prin colnicii cunoscuți; prin acêsta întemplantare aș ținându-se inimile și puterile, ôstea, cu turmele alăturate mai strinsu grabia în regatele Quadilor, cari din casul trecut îngroziți de atêrnare, umilitu voru fi rugători de pace și sfătuinduse venira în fața principelui cu inima mai môle cătră unele și altele, și în ăia ăisă, pentru de a stători condițiunile.

²³⁾ Sirmium a fostu unu orașu la riul Sava în partea de stênga, ad' Szerem spre apus de Belgradul Serbiei și intrarea Tisei în Dunăre.

²⁴⁾ Pannonia a fostu țera ce zace întră Dunărea de sus și de mijloc spre apus. Aș Ungaria dela Buda spre apus. La începutu a fostu împărțită în superioară cea dela apus și inferioară cea dela resăritu. Diocletianu a împărțitu P. superioară în secunda și Valeria, eară P. inferioară în prima și Savia sêu ripensis.

„Și *Zizais*, pe atunci încă *Regalis*, unū june nu de statură mică, ordinele Sarmaților după datina de luptă le-a instruit la rugăciune, și vedându pe împăratul și-a aruncat armele, cu totu peptul i s'a închinat și s'a așternut ca fără de suflet. Și de témă atunci când arū fi trebuit să vorbească perđându-și puterea cuvântul a stērnit mai mare misericordia; de câteva orī a nizuit (să vorbească) dar puțin, și împedat de sughițu i s'a ertat să esplice, ce doria. În fine totuși recreându-se, și poruncindui-se, ca să se scóle, s'a rădicat în genunchi și recăstigându folosința limbei s'a rugat a i se da uitarea greșelelor și iertare. Și cu elū de a se ruga s'a admis mulțimea, a cărī gure, gróza mută le-a închis, fiind dubiū de periclu încă mai mare. Când s'a demandat lui (*Zizais*) a se scula de pre pământu, privitorilor multu li-a arētat semnul de a se ruga și toți asternându-și scuturile și armele, aū rădicat mânăle la rugăciunī, cugetându, că rugându-se *Regalis*, mai multe arū învinge. (căștiga) prin umilire.

„Celū mai puternicū (adecă *Regalis*) cu ceialați Sarmați a condus și pe *Rumon* și *Zinaferū* și *Fragiledū subregulī* (vice-regi, crăișori) și pe mai mulți optimați (magnați, mai marii țerī), de asemeni rugatori cu speranța de a căștiga ²⁵⁾.

„Cariī, deși îngâmfați de starea desmerdată, cu sarcina condițiunilor promiteau de a compensa cele făcute din dușmăniă, și pe sine cu tóte ale lorū, cu prunci și muieri și cu cuprinsulū țerilor lorū bucurosū le oferiau potestății romane; totuși mai mare valóre a avut bunavoința (împăratulū), adausă equității și li s'a poruncit, ca neinspăimēntați să-și țină locuințele și ca să deie indereptū pe captiviī (prinșiū) nostri.

„Și aduseră obsidiī ceruți și făgăduiră de acuma cu cea mai mare punctualitate a se supune poruncilor. Înșuflețiți de

²⁵⁾ Ammianū Marcellinū lib. XVII. cap. 2, pag. 191 la anulū 358 după Christosū sub Constantius Dominus đice: Duxerat potior cum ceteris Sarmatis etiam Rumonem, et Zinafrum et Fragiledum subregulos, plurimosque Optimates, cum impetrandi spe similia petitores.

acestă esemplu alu grației, regulii, grăbiră cu toți ai loră, Arahariu și Usaferu între Optimați, ducii exelenți ai trupeloră gentili (naționale), din cari acela a stată în fruntea părții Quașiloră Transjugitani, acesta (Usaferă) a unoră Sarmații cei mai legați cu granițele locuriloră și cu sêlbătăcia.

Împăratulă (Constanțiu) s'a temută, ca nu cumva plebea acestora simulândă (prefăcându-se) de a lega federe, pe nesciute să se rescôle cu armele; după ce a despărțită pe ortaci, Sarmațiloră rugători li-a poruncită, ca puțințelă să se retragă până ce se desbate cauza lui Arahariu și 'a Quașiloră. Cari când după ritulă loră fură aduși înainte și stândă, cu capetele aplecate, nu putură a-și curăți peccatele grele, și temându-se de nenorocirile sortii celei mai din urmă, dederă obsidiă porunciți; mai nainte nici când nu fură siliți, ca să dea zălógele federii.

„Aceste componându-se, ca ceva bine și din equitate, — Usaferă (cu Sarmații) a fostă admisă, ca să vină la rugăciune. Arahariu cu cerbicoșă s'a improtivită, și a afirmată, că pacea de carea s'a învrednicită acela (Usaferă) și lui trebuie să i se facă, ca unu părtașă, deși mai mică, și ca unu îndatinată de a asculta poruncile sale. Dar discutându-se cestiunea, s'a poruncită, ca Sarmații să se scótă din potestatea străină, și ei au fostă grațios îmbrățișați ca totdeauna clienții Romaniloră, dândă obsidiă, ca legătura păcii de conservată.

„Eară după aceste s'a îmbulzită numără forțe mare de turmele adunate ale nașioniloră și regiloră, cari cereau de a descăța subiele dela grumazele loră, după-ce au esperiată, că Arahariu s'a dus nepedepsită. Și în modă asemenea și ei însuși căștigară pacea ce o poftiau; chiamândă din părțile interne ale regatului pe fiu mai mariloră țerii pentru de ai da sortii de obsidiă, i-au adusă mai curëndă, decum era părerea și asemenea precum i-a plăcută (împăratului) au dată captivii nostră, pe cari nu cu mai mică gemetă 'i perdură decâtă pe ai loră (obsidiă).

După ce s'au ordinați aceste, grija s'a lăsată pe Sarmăți, mai multă vrednică de jaluire decâtă de pismă; căroră causa acésta, câtă prosperitate li-a adusă, e incredibilă. Ca adevăr se prețuesce aceea, ce unii opiniună, că fatulă (sórtea, dată) e, prin potestatea principelă, séu a fi învinsă, séu a fi!

„*Cândva erau puternici și nobili, indigenii* (cei născuți în țară) acestui regat, dar conjurațiunea tainică pe servi i-a armat la faptă rea (în contra domnilor). Și precum la barbari, s'a îndatinat a fi totă dreptulă în puteri; ei au învinsă pe domni, asemeni în cutezare, dar au numărată mai mulți (servi ²⁶).

„Împăratulă mișcată de starea causei pe ei i-a convocată în fața oștii întregi, și a vorbită cu vorbe mai moie și li-a poruncită, *ca să nu se supună nimeruia, decâtă lui și duciloră romană*. Și ca restituțiunea libertății să aducă crescerea demnității, *pe Zizais l-a făcută de regele loră*, atunci aptă de însemnele norocului strălucit și, precum a dovedită causa, și credinciosă; după aceste, ce s'au făcută cu gloria, nici a fostă iertată, ca cineva să se îndepărteze mai înainte (precum i-a plăcută împăratulă) de a se reînturna acasă captivii nostri“.

Marcelină în lib. XVII. cap. 13. totă la anulă 358 după Christosă arată, că Sarmății domni, s'au numită Sarmatae Liberi (slobođi) eară servii Sarmatae Limigantes, și că aceștia s'au întărită și neliniscită hotarele imperiului. Împăratulă Constanțiu, nu a vrută să-î lase nepedepsiți. Împăratulă în calea sa în Dacia, a bătută pe Amicensi, și Picensi, dar fiindcă Sarmății limiganti s'au retrasă la locuri rele în deluri, — împăratulă a primită ajutorulă Taifaliloră, la cari fugiră limeganții și ajutorulă Sarmăților liberi. „Și deorece pozițiunea locuriloră a separată ostile ajutătoriloră, tracturile ce atingă Mesia, militarulă romană și le-a alesă șieși. Taifălii au că-

²⁶) Am. Marcelină lib. XVIII. cap. 12. Potentes olim ac nobiles erant huius indigenae regni, sed conjuratio clandestina servos armavit in facinus.

pătătu locurile cele mai de aproape de aşedămintele lor; Sarmații liberi au ocupat ținările din regiunea siesi opusă. Sarmații limiganți, înspăimentati de exemplele mai nouă ale celor cuceriti și așternuti multu timpu, au cugetatu cu mintile dubitatoare, ca ore să poftescă ceva, seă să se roge? când de aru cerca amendouă, doveđile nu suntu uşore“.

În articolulu Aurelianu împăratulu, amu arătatu, ca Taifali (Goți) erau pela Prutu și Dunăre; aci se vede ca militarii romani au fostu în Dacia în față cu Mesia. Și de aru fi fostu vorba numai de Sarmații dintre Tisa și Dunăre, nu se, purta resboiulu pe locurile numite, ci e vorba de Sarmații cari au fostu în Dacia. Pentru acēsta Atanaricu la 375 după Christosu pe Sarmați i inpinge din Caucalandū (Ardelū).

Mai susu veđurămū, că *Zizais* se numesce *Regalis*, eară Rumon, Zinaferu și Fragiledus se numescū subreguli. Totu la Marcelinu (lib. XVIII) se află: „Pe toti *regi*, și *Regali*, și *reguli* coadunati la ospetare. 27) Deci se vede că la Sarmați au fostu: *Regi*, *regali* și *subreguli* seă *reguli*. Din citatulu de mai susu la Marcelinu și turmele *națiunilor* și *regilor* se vede că în Sarmatia au fostu mai multe națiuni și că acești au avutu regii lorū.

O notă a recensetorulu istoriei lui Marcelinu (cu referința la lib. XVIII) esplică: Subreguli suntu regi, cari suntu supuși mai puternicilor (regi), pe cari subregi Marcelinu numesce: *reguli*. Sulpiciu Alexandru Hist. lib. IV dice: Pe Marcomerū și pe Sunonū i chiamă subreguli ai Francilorū, și totu acolo i numesce *Regali*. 28)

Zizais intră în scenă ca *Regalis*, și elu conduce pe *subreguli*, și *Zizais* mai târđiū e creatū de *rege*, de unde se

27) Am. Marcellinu lib. XVIII. *Reges omnes, et regales, et regulos ad convivium corrogatos.*

28) Am. Marcellinu Rerum Gestarum libri XVIII. de Iacob Gronoviu la 1793 in Lugdunu Batavilorū. Nota sună: Subreguli suut reges, qui potentioribus (regibus) obnoxii sunt, quos enim regulos vocat Marcellinus lib. XVIII. Sulpicius Alexander lib. Hist. IV. Marcomerem et Sunonem Francorum, subregulos vocat, quos etiam regales ibidem appellat.

vede că Regalis încă nu e rege, și Marcelinū după rangū 'i înșiră: Regī, regali și regulī; deci Zizais, Regalis a pututū să fiă séu ca din familie regéscă séu imputeritulū, substitu-fulū regelūi, pentrucă a statū în fruntea tuturoră. Regulī ((Crăișorii) cu subregulī (subcrăișorii) sūntū totū aceia și staū sub regī (craī); astfelū Rumonū, Zinaferū, Fragiledus aū fostū Crăișori, carī aū statū sub craī.

Numele „*Rumonem*“ în acusativū, dă nominativulū în „*Rumon*“ p. e. cum e: Teuton (némțū) unde *on* e egalū cu *an* în Roman, cu *en* în Rut-en; cu *in* în Lat-in și *on* însemnă omū; dar *Rumonem* dă nominativulū și *Rumo*, combinândū după acusativū delângă *Rumo* a peritu *n*, cum p. e. Cato, Naso, Piso etc. dar acestū *n* revine în declinațiune, p. e. *Catonis*, *Nasoni*, *Pisonem*; și aceste nume în vechimea latină s'aū respunsū: *Caton*, *Nason*, *Pison*. Deci totū una, orī *Rumo*, orī *Rumon*, însemnă: *Roman*. În *Rumonem* vedemū, că încă pela 358 după *Christosū ro* s'a schimbatū în *ru*; eară sufixulū în *on*, în locū de *an*, a trebuitū să se cauese prin nasalitatea lui *ân*, adecă strămutarea lui *a* în *â*, căci acésta e cauza de Rumânū s'a esprimatū *Rumon*. Astfelū acestū subregulū a fostū: românū din Dacia, căci Sarmatiī nu aū pututū să aibă acestū nume.

Rumon însuși arétă, că și ceialalți subregulī aū trebuitū să fiă români, dar și numele lorū 'i arată încă de romanī vechī, sūntū nume romane, latine. Alū doilea subregulū e *Zinaferū*.

Afer e nume fórte îndatinatū la latiniī séu romanī vechī; purcede din *af*, apă (= *ab*, *am*, *av*, *ap*), eară *er* din capétū însemnă omū, deci *Afer* = omū dela apă; în numele *Africa*, *ic* (*ac*, *ec*, *oc*, *uc*), însemnă locū, terenū, ținutū, deci *Africa* însemnă: ținutulū ómenilorū dela apă, pentrucă între Italia și Africa e marea mediterană. Tocmai aceea însemnă: *Avar*, *av* = apă, și *ar* = omū. La *Cedrenū* tom. I. p. 28 aflămū numele *Afer* ca a unui fiu alū lui *Saturnū*; deci nume împămēntenitū în Italia, mai înainte de

facerea Romei; și apoi la Cedrenū I. p. 628 aflămū Theodoricus Afer, unū dignitarū în Byranții pe timpulū lui Anastasiu, 491—518 după Christosū, și astfelū uzuatū la romanī și după timpulū lui Constanții. Apoi cine nu arū cunoște numele romanū: Africanus? *Zin* din Zinafer purcede din *dan* a) domnū, b) naltū, mare, c) delū, movilă, e) apă etc.; acestū *d* din *dan* trece în *t*, *s*, *z* (deus = zeus) dar aci *zin* nu pōte avé altū înțelesū decâtū: delū, ori mare (ce e și afundū); aducū esemple numai cu *d* în *z*: Zanes (la Procopiu în Aedificilus p. 285) Castelū la Dunăre; castelele sūntū pe deluri; Zungra la Nic. Coniatas, pag. 610, castelū Zane podgorie în jud. Iassi; Zanoga munte în județulū Prahova, altulū în județulū Argeșū; Zanogu, munte în județulū Gorju, unde *ag*, *og* = *yg* e esplicatū la Iazyges, deci Zinafer însemnă, omū dela apă, de delū, ori omū dela apă mare. *Us* în *Usafer*, între altele tocmai aceea însemnă ca *dan* = *zin*.

Alū treilea subregulū a fostū Fragiledus, unū nume ce arată a fi de a dreptulū nume latinū, și nici decum nu se pōte presupune de a fi nume Sarmaticū. *Frag* se reafă în latinile: frag-ilis; frag-mentum; frag-or, din frango, frac-si frac-tum unde *g* e schimbatū cu *c*, și cu conceptulū de fransū, ruptū, spartū; eară *ledus* se pōte aduce în legătură cu: laedo, vatemū, deci Fragiledus arū însemna: frânt-vătematū, dar mai bine putemū deduce numele din *fragilis* (ce se frânge ușorū, ce e slăbuțū) cu sufixulū: *idus*, Fragil — idus, formațiune, ca în putridus, la noi putredū, liquidus și limpidus la noi limpede, unde *idus* e schimbatū în *ed*, asemenea: în lănc - ed, veșt - ed, rānc - ed etc. și *ed* în Fragiledus asemenea e unū casū limbisticū, că încă pela 358 după Christ. formațiunea *idus* a trecutū în *ed*, și pōte că s'a și rostitū *Fragiledu*, dar Marcellinū scriindū latinesce a datū numelui sufixulū latinū *us* respective *s*, cum aū făcutū Grecii, cariī la tōte aū adausū os (es, is, ys etc).

În acestū modū e constatată, că acesti trei crăișori aū nume romane și respective romānesci, că ei sūntū romanī din

Dacia unde domniau Sarmatiï. Retragera unui număr de romani sub Aurelianu a fostu la 270—275 dupa Christosu; acești trei reguli se arata la anul 358 dupa Christosu, deci dupa 83 de ani, și astfelu, când traia încă a doua generațiune dela Aurelianu încóce, când încă erau sustinute numele indatinat în Italia, și când limba a suferitu încă puțină schimbare.

Dar acești crăişori au avutu și poporul loru între turmele *națiuniloru și regiloru*, cari au venitü la Constanțiu Marcellinu vorbindu de *indigeni* (născuți în țară) regatulu Sarmaticu, urmază, că a vrutu să facă diferență între ei, și cari au venitü mai târziu în țară, adecă: Sarmati, și Marcellinu parecă cu oftarea țise: Când-va *erau puternici și nobili indigeni accstu regatu!* Acelu când-va e cu 83 de ani mai nainte; acei puternici și nobili indigeni, nu au pututu fi, decatu *cives romani* din Dacia.

Decă Marcellinu era cu Constanțiu și de față când a venitü Zizais cu subreguli, de bună samă arü mai fi scrisü ceva, arü fi vedutu și auđitu mai multe, nu numai acele ce i le-au referatu alții.

Dar și din maniera impăratulu se vede, că a fostu cu deosebită favóre cătră Sarmatiï liberi, de cari s'au ținutu acești reguli, față de Quadi; anume: Sarmatiï au fostu grațiosü îmbrățișați, și a poruncitu, ca să se scótă din potestatea străină; impăratulu așa a decisü cauza în favórea Sarmatiiloru încatu Marcellinu țice: că e incredibilü, că câtă prosperitate li-a adusü cauza. Apoi influința impăratulu romanu a trebuitü să fiă mare, când li-a poruncitu ca să nu se supună decatu lui și duciloru romani, și în fine interesulu impăratulu pentru Sarmatiï liberi, când a purtatü resboiü asupra Sarmatiiloru resculați, în favórea Sarmatiiloru liberi.

A treia și a patra scriere va fi despre Romanii din Dacia pe timpulü Hunniloru.

Dr. At. M. Marienescu.

CÂTE-VA REGULI DE HIGIENĂ PENTRU VEDERE.

Si quid novisti rectius istis, Candidus imperti; si non, his utere mecum.

Horatius.

Unul din organele cele mai principale ale omului este organul vederii, de aceea dar acest organ, atât de important, trebuie bine îngrijit; omul fără vedere este ca și cum n'ar exista.

Vederea se face cunoscută simțului creierilor prin ochi, organe ce reprezintă cel mai admirabil instrument optic.

Pentru ca vederea să se exercite, ca să poată deosebi forma objectelor, culorile, numărul și distanța lor, este foarte necesară lumina, fără ajutorul căreia nu se poate distinge nimica. Modificatorul natural al ochiului este dar lumina.

Lumina prea vie este vătămătoare vederii, de aceea dar se cere a evita o asemenea lumină și a nu privi direct în față, căci dă naștere la orbire. În climatele tropicale, unde lumina soarelui este prea vie, aceea atacă într'un mod foarte mare vederea, de aceea dar în aceste climate se ivesc o mulțime de bôle de ochi.

Lumina soarelui se înlocuiește în absența sa, prin lumina artificială, ca lumina provenită de la luminări, de la gazul de petrol, de la gazul fluid, sau de la lumina electrică.

Acțiunea luminei artificiale asupra ochilor este foarte obositoare. De aceea vine slăbirea ochilor prin multa cetire și scriere noaptea la luminare. Silința d'a sta noaptea la luminare mai mult decât pot suferi ochii, produce o adunătură mare de sânge, care apăsându asupra nervului optic slăbește sau paralizează vederea.

Pentru a nu osteni prea mult vederea și fiindu nevoie a ceti sau scrie la luminare noaptea, trebuie ca lumina să vie de la o lampă, care este spânzurată în plafonul camerei, pentru-ca astfel să trimetă o lumină defusă, ear nu horizon-

tală, cum este când lampa se luminărea stă alături cu persoana care scrie se cetesce.

Vorū evita mai cu sēmă copiii de a ceti se scrie de aprōpe cāci prin acēsta se pōte da nascere la dureri de capū, la dureri de ochi și potū chiar să devinā miopi (cu vederea scurtā).

Asemenea celor-ce cetescū la luminare li-se obosescū ochii mai cu sēmă când lumina este insuficientā, și de aceea li-se provōcā congestiuni de sānge la ochi și în urmă li-se produce slābirea vederilorū.

Trebue dar a ceti și scrie întrerupēndū din când în când, adecā a sta și a se mai uita la obiecte întunecōse pentru a mai repausa ochii.

Omulū este în generalū nāscutū cu vedere bunā și făcutū de a vedea obiectele de departe. Țēraniī și vēnātorii aū rareori vederea scurtā; dar scolarilorū, fiindū siliți a ceti și a scrie de aprōpe, li-se slābescū vederile și devinū miopi.

Defectele vederei sūnt de dōuē feluri, *presbiția* (vederea departe) și *miopia* (vederea scurtā) și în aceste casuri sūntū de multeorī de trebuințā ochelarī.

Condițiunile, ce trebue să, întrunescā nesce ochelarī bunī sūntū: să fie rotunđi, de cristalū, limpeđi, încolori și să nu aibā nicī unū punctū pe ei. Ochelarīi albastri sūntū cari repausēzā mai bine ochii.

Ómenī presbiți, cari vēdū mai bine de departe decātū de aprōpe, trebue să-și eserciteze vederea privindū de aprōpe și de departe pentru a-și aduce vederea earāși în stare normalā. La fiā-care jumētate de órā să se odihnescā vederea uitāndu-se la obiecte întunecate. Trebue a lua ochelarī potrivīți cu puterea vederei și a-i schimba dupā modificarea ce vorū simți.

Miopia (vederea scurtā) este o stare de bólā, de vreme ce presbiția este o fasā visualā a etāții. În genere dar miopia este din nascere.

La etatea de 15 pānā la 18 anī se declarā miopia; pānā la acēstā etate omulū nu are cunoscințā de starea ochilorū

sei. Miopia, câștigată mai târziu din cauză de boală, vine din slăbirea retinei. În oricare casă miopii trebuie să caute a pune ochelari cât mai târziu; apoi dacă vor să pună ochelari trebuie să aleagă numerele cele slabe. În genere miopii trebuie să poarte ochelari cu Nr. 24, 16 sau 14, și oricând în ce casă să nu treacă peste Nr. 10. Cei mai buni ochelari sînt aceia, cu cari miopii pot să evite o depărtare de 15 până la 20 palme fără a-și osteni ochii. Numărul ochelarelor nu trebuie să se schimbe repede, căci este foarte vătămător vederea.

Sichel dice că: la miopia câștigată trebuie a face spălături cu apă rece și a purta ochelari convexi.

În general este bine de a evita pe cât se poate de a purta ochelari, căci ochii se deprind să leneșească și vederea se scurtează gradat și mult mai repede decât dacă nu se folosesc ochelari.

Higiena în general admite că pentru a conserva bine vederea e bine a sta la aer curat, a se feri de aer cald și sec, de frig și de umezeli. Asemenea trebuie a se feri de beuturi alcoolice (spirtose) și a face mișcare în aer curat.

Somnul prea mult și prea puțin produce boala ochii; trebuie dară a dormi regulat 6—7 ore pe noapte, pentru a avea ochii sănătoși.

Dr. *Elefterescu*.

RECENSIUNE.

Istoria naturală în școlile populare. Îndegetări metodice, de Dr. D. P. Barcianu, I. Sibiu, tipografia archidieceșană 1890.

Sub acest titlu s'a publicat de numitul domn o broșură de 75 pagini, ca ediție separată după un tractat al său, ce apăruse mai înainte în Programul institutului archidieceșan pedagogic-teologic din Sibiu pentru anul școlastic 1889/90.

Lucrarea aceasta a domnului Dr. Popovici Barcianu ne-a atras atenția atât prin conținutul ei, tractând despre unul din cele mai însemnate obiecte de învățământ din școle, cât și prin tendința, ce o dă pe față de a trece ca făcută în spiritul peda-

gogiei lui *Herbart*. Și luând notiță de apartinerea acestei lucrări, nu putem decât să constatăm cu plăcere, că d. B. s'a apucat să facă și studii pedagogice pe lângă studiile sale de istoria naturală. Lucrarea dsale, privită din punctul acesta de vedere, se poate considera ca un început, demn de tota recunoștința. În adevăr numai decă profesorii nostri, specialiști în diferitele obiecte de învățământ, vor începe a se ocupa și cu pedagogia, mai serios decât până acum, și prin urmare numai decă cu ajutorul acestui studiu vor veni în poziție de a tracta specialitățile lor mai conform principiilor pedagogice, numai așa vor pute face ca învățământul lor să devină mai roditor pentru cultura tinerimii.

Din parte-ne, cari acum de decă de ani lucrăm pentru răspândirea principiilor pedagogice ale școlii *Herbartiane* între omenii noștri de școlă, nu putem întrelăsa de a ne exprima satisfacțiunea și asupra faptului, că d. B. ține astăzi a fi considerat și densusul ca aderent al acestei școle, care se arată între toate a fi cea mai cu viitor. Într'aceea însă nu putem să nu dăm expresiune și regretelor noastre, că lucrarea d-lui B. se presintă cu unele scăderi, cari nu pot fi trecute cu vederea.

Reflexiunile, ce avem să le facem cu privire și la conținutul și mai ales la forma lucrării d-lui B. sperăm că nu vor fi privite decât ca provenind din îndemnul curat ce ne-a condus: de a contribui la lămurirea unor chestiuni, la a căror deslegare cei-ce profesază aceleași principii au să lucreze în cea mai deplină armonie posibilă

Mai înainte însă de a ne da părerile asupra lucrării d-lui B. credem a nu fi de prisos să facem aci o scurtă schițare a planului, după care școlă pedagogică a lui *Herbart* tinde a da *învățământului educativ* o organizare cu totul nouă, originală. În acel plan se cuprind trei *idei* conducătoare: ideea așa numitelor *trepte istorice culturale*, după care idee sînt de a se alege și pune în ordine materiile, ce au să formeze centrul învățământului, apoi *ideea concentrațiunii*, pe baza căreia sînt de a se aduce în legătură unele cu altele singuraticile obiecte de învățământ, în fine *ideea treptelor formale* (metodice), conform căreia sînt de a se prelucra și preda materiile de învățământ. Dintre opurile, câte s'au publicat până acum de *Herbartiani*, poate opul intitulat „*Die Theorie und Praxis des Volksschulunterrichts nach Herbartischen Grundsätzen*“ de Dr. W. Rein, A. Pickel și E. Scheller, este în care planul amintit, în ceea-ce privește învățământul din școlile populare, se află mai complet executat, — un opă acesta,

pe care se vede că l-a avut înaintea sa și d. B. și pe care nu-l putem din destul recomanda mai ales învățătorilor noștri din școlile populare, cunoscători de limba germană.

Lucrarea d-lui B. se împarte în patru părți, marcate cu cifrele romane I. II. III. și IV. Partea întâia, se poate privi ca o mică introducere, în care se pune în paralelă „școala vechie” și „școala nouă” și se atinge cu câte-va cuvinte învățământul educativ. În a doua parte se expune „însemnătatea științelor naturale în învățământul educativ”. În partea a treia se indică „principiile după cari să se aleagă materialul și mijlocele necesare la predare”. În a patra parte se face „indegetări” asupra metodice speciale și asupra aplicării ei la istoria naturală.

Se poate observa, că în împărțirea lucrării d-lui B. încă se află urme din planul stabilit prin școala *Herbartiană* pentru organizarea învățământului educativ. Ceea-ce însă credem că ar fi servit bine cauzei este, ca d. B. să fi prezentat și densul în totalitatea sa numitul plan, eară apoi ideile conducătoare, din el precum și lucrările basate pe acelea să le fi expus cu o pătrundere mai adâncită în întemeierea lor psihologică.

Trecându la specialități, avem să observăm că ceea-ce după noi nu puțin derogă lucrării d-lui B. este faptul, că expunerea vederilor cuprinse în ea nu e făcută cu destulă claritate; acesta însă, credem, este un defect, care se va simți cu atât mai mult, cu cât lucrarea e menită de a da „indegetări” învățătorilor din școlile populare.

E adevărat, că și scrierile lui *Herbart* nu se prea pot lăuda cu vre-o claritate deosebită. Acesta a și fost cauza, că acelea au ramas mult timp ignorate, și ideile și principiile din ele n-au putut fi de nici un folos pentru nime, întocmai ca și tesaurele ascunse în pământ. A trebuit să vină un *Ziller* și alți mulți după acesta, ca să explice ideile și principiile lui *Herbart* și prin studii foarte îndelungate să le facă înțelese și accesibile pentru teoria și practica educației. Astfel stându lucrul nu e mirare, că mai ales începătorilor li s'a dat consiliul, ca să se apuce a studia mai întâi publicațiunile *Herbartianilor* de dată mai recentă și dela acelea să meargă înderăt la operele lui *Herbart*, decât vor să se aprofundeze în sistemul lui filosofic pedagogic. Altmintrelea, fiindu cineva novit în acel sistem, i-se poate prea ușor întâmpla să nu-l înțelegă și ceea-ce e mai mult, decât vanitatea l'arū pune să facă citațiuni din el. acelea să apară a fi făcute numai ca de paradă.

Dreptu exemplu de neclaritate din lucrarea dluī B. aducemū aci numai unū citatū de pe pagina 43. Acolo se potū ceti următorele: „Basatū pe părerea luī *Herbart*: că idealulū educațiunei este prezentarea istoriei neamulū omenescū în lumina judecāții morale, că prin urmare adevēratulū educātorū arū fi întrēga putere a totū ce ómenii cāndva aū simțitū, încercatū, cugetatū, că cele mai puternice forțe psihologice, ce arū putē exista arū fi comóra de înțelepciune și advertisare, de regule și maxime, de legi și întocmiri primite, pe cari pregātindu-le generațiile anterióre le-aū predatū celorū următore, că, mai departe, calea cea mai potrivită pentru formarea caracterulū arū fi ca umblāndū pe urmele formării morale a genulū omenescū, în progresarea culturii elevulū să imitāmū cursul progresulū culturalū alū omenimeī din primele începuturi și până în timpulū presentū, *Ziller* a căutatū să o aplice la învățāmēntulū educativū din școla poporală și totodatā să întemeieze pe ea și ideea sa îndreptată asupra concentrațiunei materiilor de învățāmēntū“. — Cāți vorū fi între cetitorii lucrării dluī B. întrebāmū noi acum, cari să pótā dice că aū înțelesū ce aū cetitū aci?

Amū amintitū și de lipsa de precisiune, ce se póte observa la multe locuri în expunerea vederilorū cuprinse în lucrarea d-luī B. Scāderea acēsta ne-a bātutū la ochi mai alesū în locurile, în cari dēnsulū atinge lucrulū celū mai esențialū din *Pedagogia școlei luī Herbart*: arătarea nexulū causalū dintre fenomenele spirituale și reducerea postulatelorū pedagogice didactice la bazele lorū psihologice. D. B. pentru a arāta cum se nasce și desvóltā *voința* la pag. 5 se exprimā astfel: „Prin *ideile, noțiunile, conclusiunile, judecāțile*, pe cari le produce învățāmēntulū are să influințeze astfelū asupra *simțēmintelorū, poftelorū și nēsuintelorū* elevulū încātū să dea nascere unei *voințe* stāruitoře spre fapte, cari purcese din îndemnuri bune și îndreptate spre totū ce este adevēratū, bunū și frumosū să aibā ca rezultatū *idealulū personalitāții*, adecā tocmai aceea ce se numesce altcum și *caracterū moralā*“. Earā la pag. 6 și 7 se daū asupra aceluiași lucru următorele explicațiuni: „*Ideile* aū tendența să se manifeste și în afarā, ele ne împingū decī la o acțiune óre-care în urma simțēmēntulū de nedumerire, care se produce în noi prin joculū de împrumutatā relație mai multū sēu mai puținū conturbatā alū lorū; ear impulsulū acesta spre acțiune la începutū incousciū, ridicāndu-se la consciință, că ajungerea la obiectulū spre care tinde este cu puțință, dā nascere la acelū fenomenū spiritualū, pe care 'lū numimū *voință*“. Și apoi după aceste explicațiuni, cărorā din punctū de vedere psihologicū li se

póte disputa nu numai precisiunea dar și exactitatea, vine a vorbi ca de un lucru pentru sine, de *interesul pedagogic*, meritul și influința nu numai asupra inteligenței, ci și asupra *caracterului*. A vorbi însă de producerea *interesului pedagogic* izolat de *idei* și *sentimente*, înseamnă a rupe legătura dintre ele și astfel a delătura așa dicându punea, carea ne trece dela numitele fenomene spirituale la *voință* și prin urmare la formarea *caracterului*.

În mod neprecis și neexact se arată în lucrarea dlui B. și *motivul* pentru care e de a se produce în spiritul elevului un *interes multilateral*. Apoi chiar și expunerea speciilor *interesului pedagogic* încă e lipsită de precisiune și exactitate. Astfel la pagina 9 și 10 se dice: „*Interesul pedagogic*, conform dubli rădăcinii, din care crește pomul vieții noastre spirituale, se póte împărți și el în două grupe principale: *interesul cunoșterii* și *interesul compătimirii* (său *interesul de simpatie*)“. În locul citat aici din *Herbart* însă nu e vorba de nici un *interes al compătimirii* și al *simpatiei*, și nu credem să se póta numi nici un *Herbartian*, care între speciile *interesului pedagogic* ar admite și un *interes al compătimirii* și al *simpatiei*. Afară de speciile *interesului pedagogic* expuse de noi în Nr. 5 al revistei acesteia școla *Herbartiană* nu admite alte specii. O altă neexactitate este, că de *interesul moral* nu se face amintire ca de o specie deosebită, care în sistemul *Herbartian* se presintă ca stându în nexu cu *interesul estetic*, ci se amintesce numai de un *interes etic-religios*. Citatul, ce d. B. 'lă face din *Ziller* pentru o astfel de împărțire și grupare încă nu ni-se pare potrivit.

O mai mare precisiune și exactitate am fi dorit să întimpinăm și în expunerea „principiilor metodice, cari au să fiă urmate la predarea în școlă a materialului ales“. Principiile acelea precum și metodele preste totu se reduc în esența lor la două procederi: la procederea *analitică* și la procederea *sintetică*. Și una și alta însă din aceste procederi e său *reală* său *logică*, după-cum adecă *analiza* și *sintesa* se rapórtă la *obiecte* concrete ori la *noțiunile obiectelor*. Deosebirea acesta e ignorată de d. B. cu totul. La pag. 51 dânsul, după ce arată, că elevul e de a se duce prin *analiză* dela întregu, dela compus, la părți, la simplu, bună-óră dela pomu la părțile lui, dice că „în alte împregiurări vomu pleca dela simplu, ca să ajungem la compus, d. e. caii, boii, oile, câni se țin de mamali“. Aici se ia *analiza logică*, adecă mergerea dela concretu la abstractu, dreptu *sintesa* și încă dreptu o *sintesa reală*, ceea-ce nu e de loc exactu.

Venindă a vorbi de *treptele formale*, d. B. adóptă terminii făcūi de însuși *Herbart* pentru a le caracteriza pe acelea. Terminii lui *Herbart* însă s'au aflată de mulți chiar din adeptii lui necorespunđetori, drept-aceea s'au făcută și se facă continuă încercări de a se înlocui cu alți terminii mai potriviti și mai înțeleși. Autoritatea lui *Herbart* nu are, să ne orbescă, încătă nici să nu mai vedemă ceea-ce este póte mai bună la alții. Următórii lui au trecută în unele puncte departe preste elă și în altele au clarificată multe din vederile lui, cari nu erau înțelese și prin urmare aveaă să rămână și nepracticabile. Óre nouă să nu ne fiă dată a face celă puțnă în punctulă clarității și ală precisiunei ună pasă înainte?! Atunci amă trebui să desperămă de oră-ce progresă. Decă însă va fi să înaintămă, desigură nu vomă înainta pe calea separatismulă și a izolării unora de cătră alții: calea progresulă póte fi și pentru noi, ca și pentru alții, numai aceea a înțelegerii reciproce și prin urmare a lucrării împreună cu puteri unite, o cale acésta pe carea în teorie se pare aplecată a o admite și d. B. la pag. 49. Să sperămă decă, că nu va mai fi departe timpulă, în care vomă puté vedé realizată și la noi ideea înființării unei *reuniuni pedagogice*, pe carea amă sulevată pentru prima-óră în anulă 1884 în „Educătorulă“ din Bucuresci și pentru carea amă pledată și nu vomă înceta a pleda la tóte ocasiunile binevenite, fiindă sigură că o asemenea *reuniune* ară deschide o nouă eră de progresă în literatura nóstră pedagogică și prin urmare și în practica educațiunei, ce este condiționată de aceea.

Amă mai avé să ne facemă reservele și față de vederile, după noi neexacte, ce d. B. le are cu privire la ceea-ce e de a se opera pe „trépta sintesei“ (a se vedé pag. 66 și următórea). După-ce însă reflexiunile nóstre de până aci au făcută ca recenziunea să éasă multă mai lungă decum credeamă să fiă, ne vomă restringe numai âncă la puține observări asupra expuneriloră dlu B. referitóre la *istoria naturală*, care i-a dată ansă la compunerea lucrării sale din discușiune.

D. B. vorbindă de însemnătatea *istoriei naturale* pentru cultura omenescă în generală, se arată numai decătă că se află în sfera studiulă seă de specialitate. Apreciările dânsulă în punctulă acesta conțină în adevără multe detaiuri prețioase. În generală se póte privi ca succésă și arătarea modulă, în care sântă de a se produce prin *istoria naturală* speciile *interesulă* pedagogică. La alegerea materiei de învățământă din acestă obiectă ni-se pare însă, că a mersă cam prea departe, trecândă cu vederea cerculă mărginită

în care e dată să lucreze școlile populare. Unde e norocirea, ca în acele școle să pătă fi aprofundat studiul naturii într'o astfel de întindere, încât să fiă în stare de a produce efectele presupuse de d. B! ? Și chiar decă prin o forțare a elevilor, ca să presteze din studiul științelor naturale mai multă decât din alte obiecte, ôre prin aceea s'arū atinge scopul imaginat? Într'unū asemnea casū nu s'arū efectui decât o perturbațiune în planul de învățămētū și totodată s'arū împedeca în modū fôrte simțitū realizarea scopului supremū alū educațiunei. Tocma pentru evitarea unorū astfel de inconveniente școla pedagogică Herbartiană a stabilitū dreptū principiu, ca locul și extensiunea, ce unū obiectū ôre-care are să iea în planul de învățămētū din institutele de educațiune, precum sântū și școlile populare, să se determine nu prin predilecțiunea ce pôte o avemū pentru acela, nici prin însemnătatea lui în sfera științelor sēu a vieții practice, ci curatū numai prin valôrea lui pedagogică. Fără observarea acestui principii e imposibilă o concentrațiune a învățămētului, după-cum se cere să se dea anume învățămētului educativū. Acēsta amū dori cu deosebire sē nu o pērdă din vedere d. B. când, conformū promisiunei sale, va veni la anul să continue cu „aplicarea principiilor în lecțiuni practice“ din istoria naturală.

Ioanū Popescu.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 300/1890.

Procesū verbalū

alū comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului românū, luatū în ședința dela 28 Novembre n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariū, vice-preș., P. Cosma, I. Hannia, Ioanū Popescu, Z. Boiū, Elia Măcellariu, I. V. Russu, Leontinū Simonescu, I. G. Popū, N. Frateșiu, controlorū, N. Toganū, bibliotecarū.

Secretarū: Dr. I. Crișianū.

Nr. 144. Delegatulū comitetului în afacerile scolare d-lū G. Barițiu raportēză cu datulū 20 Noemvrie a. c. asupra cursului

instrucțiunii la școala civilă de fete cu internată a Asociațiunii transilvane. (Ex. Nr. 295/1890).

— Cuprinsul raportului prezentat de delegatul comitetului se comunică onor. Direcțiunii dela școala civilă de fete cu internată a Asociațiunii transilvane cu însărcinarea de a-lu prezenta corpului didactic dela numita școlă în cea mai deaprobe a sa conferință spre declarare.

Nr. 145. Se prezintă raportul dto 11 Noemvrie a. c. a comisiunii exmise din șinul comitetului în ședința dela 24 Septemvrie a. c. cu însărcinarea: de a studia afacerea cu *mia* de floreni votată de adunarea generală a Asociațiunii din anul acesta pentru înaintarea și înavuțirea literaturii menite pentru popor.

Pe basa raportului prezentat și a propunerilor cuprinse întrênsul, comitetul ia următoarele hotăriri: (Ex. Nr. 292/1890).

1. În scopul de a se escuta concludul adunării generale a Asociațiunii transilvane din anul acesta, care merge într'acolo, ca din suma de una mie de floreni votată pro 1890 și din suma de altă mie de floreni votată pro 1891 să se premieze și tipărescă serieri și broșuri întocmite anume pentru popor, din agricultură, igienă etc. avêndu acelea a forma „biblioteca poporală a Asociațiunii transilvane“, să se escrie deocamdată, ca de început:

a) un premiu de 100 fl. pentru cea mai bună lucrare asupra temei: „*Economia noastră după comasare*“. Lucrarea va trebui să aibă o extindere de cel puțnu 4 côle de tipar, 8° garmond, să fiă anume întocmită pentru popor și să cuprindă povețe practice despre modul: cum ar trebui întocmită economia noastră după comasare, ca să nu sufere poporul;

b) un premiu de 100 fl. pentru cea mai bună lucrare asupra temei: „*Higiiena copilului dela nascere până la anul al 7-lea al țăii*“. Lucrarea va trebui să aibă o întindere de cel puțnu 4 côle de tipar 8° garmond, să fiă anume întocmită pentru popor și să conțină totu ce privesce nutirea, îmbrăcăminte, curățenia, locuința, ocupaținea, mișcarea și jocul copilului; să conțină apoi și profilaxa morburilor de copii;

c) un premiu, a căru mărime se va hotari după numêrul côlelor de tipar computându-se cõla de tipariu 8° garmond cu 12 fl. pentru cea mai bună culegere de poesii, basme (povești) și datine poporale alese și până acum nepublicate.

2. Suma de 400—500 fl. se destinază pentru a se premia din ea cele mai bune studii științifice, ce se voru înainta la comitetul Asociațiunii asupra unor teme alese liberu de autori din ramul istoric, seș epigrafic, seș filologic, cu deosebire în ceea-ce privesce trecutul și prezentul poporului român și al pâmêntului pe care locuim, s'au apoi din ramul științelor naturale, cari se voru publica seș s'au publicat dela adunarea generală din Făgăraș încõce prin mijlocirea organului Asociațiunii.

Mărimea premiilor pentru lucrările din urmă se va fixa în vederea valõrei științifice a lucrărilor.

3. Cu stabilirea și publicarea concursului se însărcinează comisiunea raportoră, care va avea să reflecteze la modalitățile, pe care le observă în asemenea cazuri alte corporațiunile de categoria corporațiunii noastre.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestui procesū verbalū se încrede d-lorū
P. Cosma, Z. Boiū, I. G. Popū.

S'a cetitū și verificatū. Sibiiu în 1 Decembre 1890.

Partenie Cosma m. p.

Zacharia Boiū m. p.

I. G. Popū m. p.

Nr. 303/1890.

Procesū verbalū

alū comitetului Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului românū, luatū în ședința dela 1 Decembre n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariū, vice-preș., Ioanū Hannia, Elia Măcellariū, Parteniū Cosma, Z. Boiū, I. V. Russu, L. Simonescu, I. Crețu, I. G. Popū, Nicanorū Frateșiu, controlorū, N. Toganū, bibliotecarū.

Secretarū: Dr. I. Crișianū.

Nr. 146. Se presentă raportulū dto 11 Noemvrie a. c. alū comisiunei exmise din sinulū comitetului în ședința dela 23 Iunie a. c. în scopulū de a studia afacerea cu publicarea colecțiunii de documente oferite de dlū septemvirū în pens., cav. I. Pușcariū.

La propunerea comisiunei se decide: (Ex. Nr. 293/1899). Ofertulū d-lui cav. I. Pușcariū se primesce și se dispune succesiva tipărire a colecțiunii, așa ca aceea să se potă termina în decursū de 5—6 ani. În vederea, că colecțiunea de sub întrebare este și ea o lucrare din cadrulū acelorū lucrări, pe cari le prevede pentru premiare conclusulū adunării generale a Asociațiunii din anulū acesta, prin care s'a votatū suma de 1000 fl. spesele de tiparū se vorū acoperi succesive din această sumă, avēndū a se osebi din ea în acestū scopū în decursū de 5—6 ani în fiă-care anū câte 250—300 fl.

Nr. 147. Se presentă raportulū de dto 28 Noemvrie a. c. alū comisiunii exmise din sinulū comitetului în ședința dela 24 Septemvrie a. c. în scopulū de a face propunerī cu privire la modulū cum arū fi să se resolve cererile pentru urcarea salariilorū ale învățătorilorū dela scōla civilă de fete a Asociațiunii, Dr. Vasile Bologna și Dr. Petru Șpanū.

La propunerea comisiunii, comitetul ia următorul concludus: (Ex. Nr. 299/1890).

„În scopul întemeerii unui corp învătătoresc stabil și bine calificat la scóla civilă de fete, se va nizu comitetul, ca încât să permită mijlócele materiale, cari se vor pune la dispozițiunea sa de către Asociațiunea transilvană ca fundatóre și proprietară a scólei și a internatului, deja cu începere dela anul scolar 1891/2 învătătorii, după referințele locale, să fiă celú puținú atât de bine situați ca învătătorii dela scólele medií românesci din Transilvania“.

„Între salariile învătătorilor definitiví și între ale celor în terimali trebuie să fiă o diferință de celú puținú 20%“.

„Până la finea anului curentú scolarú însă, salariile rămânú cele de astăzi, stabilite în consonanță cu *legea statului*, între marginile budgetului votatú la adunarea generală ultimă a Asociațiunii.“

Pentru punerea în lucrare la timpul sėu a acestui concludus, biroulú Asociațiunii primesce însărcinarea a căști ga dela scólele medií atâtú românc câtú și eventualú dela altele de aceeași categorie din acéstă țară datele de lipsă și a face comitetului propunerí exacte.

Prin acestú concludus se consideră resolvite și cererile amintite mai sus ú ale învătătorilor Dr. Vasile Bologa și Dr. Petru Spanú.

Nr. 148. Bibliotecarulú Asociațiunii dlú N. Toganú, prin hârtia dto 30 Octomvrie a. c., vréndú a satisface însărcinării primite în ședința dela 24 Septemvrie a. c., presentă unú conspectú despre unele diare cari s'arú puté dărui pe séma spitalului civilú Franciscú-Iosefinú din locú, fără ca biblioteca nóstră să sufere vre-o scădere. (Ex. Nr. 275/1890).

Hârtia bibliotecarului servește spre sciință. Diarele osebite dimpreună cu alte cărți, ce se mai potú dărui, se transpunú pe lângă conspectú Onoratei Direcțiunii dela spitalulú Franciscú-Iosefinú, cu cererea, de a ni se cuita primirea.

Nr. 149. Dlú Demetriu Moldovanú, administratorú protopresbiteralú în Sighișóra, prin hârtia de dto 12 Octomvrie a. c. răspundéndú la hârtia acestui comitetú de dto 24 Septemvrie a. c. Nr. 245, prin care fusese incredințatú cu conducerea lucrărilor pentru organizarea despărțeméntului XXX alú Asociațiunii, cere să fiă absolvatú de acéstă sarcină, în vederea multelor sale ocupațiuni ca singurulú parochú în Sighișóra și totú odată administratorú protopresbiteralú alú tractului Sighișorii, apoi, și în vederea poziției sale escepționale. (Ex Nr. 277/1890).

Hârtia administratorului protopresbiteralú, a dlui Demetriu Moldovanú, se ia cu părere de rău la cunoscință, și, până la alte dispozițiuni, despărțeméntulú proiectatú alú Sighișórei se alătură la despărțeméntulú Elisabetopolei.

Nr. 150. Directorulú despărțeméntului Sebeșú, dlú D. Davidú din Orăștia, prin hârtia ddto 31 Octomvrie a. c. răspundénd la

hârtia acestui comitetu ddo 15 Octomvrie a. c. Nr. 245 prin care a fostu invitată să conducă și după noua arondare afacerile de pârțământului Sebeșu, cere a fi absolvatū dela acestū oficiu, în considerarea îndepărtării sale dela centrulū despărțământului, și a fi înlocuitū cu dlū Ioanū Piso, senatorū magistratualū în Sebeșu, la care, ca la fostulū directorū alū despărțământului, se află și ađi archiva, și care s'arū fi declaratū, că va primi asupra'și acestā sarcinā (Ex Nr. 279/1890).

— Abđicerea dlui D. Davidū dela oficiulū de directorū alū despărțământului Sebeșu se primesce și cu conducerea interimală a despărțământului, până la proxima adunare generală a aceluia, se încredințēză fostulū directorū, dlū Ioanū Piso, senatorū magistratualū în Sebeșu, carele va avē să convōce respectiva adunare, a cārei lipsă și de altmintrea este simțită în acelu despărțământū.

Nr. 151. Dlū George Ilea avocatū și membru alū Asociațiunii ne încunoscințēză, că și-a strămutatū cancelaria în Clujū. (Ex Nr. 280/890).

— Spre sciință.

Nr. 152. Direcțiunea despărțământului Sibiiū prin hârtia dl. 20 Octomvrie a. c. subșterne spre revisuire protocolulū luatū în adunarea generală a despărțământului, ținută în comuna Boița la 14/26 Octomvrie a. c., dimpreună cu conspectulū membrilorū și cū suma de fl. 125.82 v. a., taxe întrate dela membri.

Din hârtia direcțiunii se vede:

a) că adunarea generală a fostū bine cercetată și a avutū rezultatū materialū și moralū deplinū mulțămitorū;

b) că s'aū insinuatū ca membri pe viață domniū Dr. Remusū Roșca, secretarū consistorialū în Sibiiū, și Iónū Clōje, economū în Boița, dintre cari însă nici unulū nu a solvitū încă taxa;

c) că restulū cassei despărțământului a fostū în ajunulū adunării generale de fl. 69.04 eară la adunare a întratū dela membrii ajutători suma de fl. 65.78, din aceștia s'a reținutū pentru trebuințele despărțământului, conform budgetului, cu totulū suma de fl. 65 eară restulū s'a transpusū comitetului, resultândū astfelū suma subșternută de fl. 125.82.

Din protocolulū subșternutū se vede:

a) că cetindu-se raportulū generalū alū subcomitetului, s'a luatū spre sciință, ērā subcomitetului i s'a datū absolutorulū.

b) că s'aū cetitū douē disertațiunii: una de dlū Dr. Vasile Bologna: „Despre ruinele mănăstirii din Geógiulū de susū; și alta de Dlū Ioanū Broju: „Despre Vasile Alexandri și serierile lui:“

c) că o a treia disertațiune a dlui Dr. Petru Spanū intitulată: „Ceva relativū la fmbuibarea poporulū românū în unele trebuințe ale sale — fiindū ceva mai lungă și timpulū fiindū prea înaintatū — nu s'a cetitū, rămânēndū sē fiā publicată prin presă;

d) că în locul venitului vacant în subcomitetul prin strămutarea cu locuința a dlui Ieronim Bărițiu sa ales dl Dr. N. Vecerdea avocat în Sibii;

e) că alegerea locului pentru proxima adunare generală a despărțământului se încrede subcomitetului;

f) că s'a pus la dispozițiunea subcomitetului suma de fl. 50 spre a o folosi spre scopuri culturale;

g) că budgetul pro 1891 s'a stabilit astfel:

1. pentru birou fl. 15

2. pentru scopuri culturale . . . fl. 50

în total în suma de . fl. 65. (Ex Nr. 282/1890).

— Cuprinsul hârtiei direcțiunii servește spre știință cu aceea, că dnii Dr. Remus Roșca și I. Clóje, însinuați ca membri pe viață, vor pute fi supuși spre aprobare adunării generale a Asociațiunii numai după ce vor fi achitată taxa prescrișă.

Suma de fl. 125.82, intrată din taxe dela membri ordinari vechi și noi și dela membri ajutatori, s'a primit și s'a transpus la cassa Asociațiunii spre contare în regulă.

Cuprinsul protocolului adunării generale a despărțământului se ia cu aprobare la cunoștință.

Nr. 153. Direcțiunea despărțământului Sibii prin hârtia dto 22 Octomvrie a. c. Nr. 27 subșterne suma de 5 fl., taxă de membru ordinaru dela d-lu Ioan Bădilă, jude reg. în Sibii, cu recercarea de a i se trimite numitul membru foia Asociațiunii (Ex. Nr. 283/1890).

— Spre știință cu aceea, că suma de 5 fl. s'a contat la cassa Asociațiunii în favorul membrului Ioan Bădilă, eară din partea biroului s'au întreprins pași de lipsă ca numitul membru să i se trimită foia.

Nr. 154. Direcțiunea despărțământului Sibii prin hârtia dto 22 Octomvrie a. c. Nr. 28 administreză suma de 1 fl. v. a. taxă pentru diplomă, intrată dela noul membru al Asociațiunei, d-lu G. Bobeșu, parochu în Sibii (Ex. Nr. 284/1890).

— Spre știință cu aceea, că noul membru, dlui G. Bobeșu, i se va estrada diploma, îndată ce va obține aprobarea proximei adunări generale a Asociațiunii, căreia va fi supus.

Nr. 155. D-lu George Tăbăcaru, amplotat reg. în pens. în Sibii, prin hârtia dto 2 Noemvrie a. c. se rógă, ca în considerarea stării sale materiale misere, să fiă absolvat dela plătirea didactrului pentru fica sa Eugenia, elevă a scólei civile de fete, pro anul curentu scolaru (Ex. Nr. 186/1890).

— Cererea d-lui George Tăbăcariu se încuviințeză și fica sa Eugenia se absolvă dela plătirea didactrului pentru anul scol. curentu.

Nr. 156. În legătură cu cele relatate la Nrulă prot. 136 în ședința dela 30 Octomvrie a. c. relativă la stipendiatulă Asociațiunii, tinerulă Florentină Corcheșă din Cămpeni, cassarulă Asociațiunii d-lă G. Candrea prin hârtia dto 7 Noemvrie a. c. subșterne și ună testimoniă, prin care se arată, că numitulă tineră s'a înscrisă la școlă de sculptură de stată din Satulungă, urmândă cu succesă cursulă I. ală acelei școlă (Ex. Nr. 288/1890).

— Întrunindă tôte condițiunile prescise, tinerulă Florentină Corcheșă, elevă ală școlă de sculptură de stată din Satulungă, se asemnéză la cassă spre solvire cu începere dela 1 Septemvrie a. c. pe lângă observarea modalitățiloră obicinuite, ajutorulă de 100 fl. pe ană, ce i s'a votată cu conclusulă dto 4 Febr. a. c., Nr. 26.

Nr. 157. Directóra internatulă împreunată cu școlă civilă de fete prin hârtia dto 12 Noemvrie a. c., răspundendă la provocă carea ce i s'a făcută din partea acestui comitetă cu datulă 30 Octombrie a. c. Nr. 269, relativă la demisionarea și înlocuirea prină altă persónă a guvernantei Gerick, arată, că densesi numai în dilă lunei Septemvrie ȳ s'a adusă la cunoscință conclusulă comitetulă dto 27 Iulie a. c., relativă la demisionarea guvernantei Gerick, și adecă numai după-ce se începuse anulă scol. curentă; că fiindă timpulă prea scurtă pentru a face alte măsură și avendă în vedere, că schimbările în decursulă anulă producă efectă neplăcută asupra educațiunei eleveloră, astfelă d-șóra Gerick a trebuită să remănă în funcțiune în anulă acesta (Ex. Nr. 291/1890).

— În vederea motiveloră cuprinse în hârtia directorei internatulă împreunată cu școlă civilă de fete, se suspendă deocamdată esecutarea conclusulă acestui comitetă, luată în ședința dela 24 Iulie a. c. relativă la demisionarea guvernantei Gerick.

Nr. 158. Corpulă învțătorescă dela școlă română gr. ort. din Reșinari prin hârtia dto 1 Noemvrie a. c. se rógă a se gratifica pentru sala de lectură împreunată cu bibliotecă de lângă școlă din Reșinari organulă „Transilvania“, încependă cu numerii de când acela se află sub nóa redacțiune. (Ex. Nr. 294/1890).

În vederea, că *nică unulă* din membrii corpulă didactică dela școlă din Reșinari *nu* e membru ală Asociațiunii, în vederea mai departe că prețulă de abonamentă pentru fôia Asociațiunii e *forțe mică* aprópe neînsemnată: cererea presentă nu se póte încuviința.

Nr. 159. Dlă Mihaiă Andreica, cassarulă despărțeméntulă Abrudă prin hârtia de ddto 13/25 Novembre a. c. cu provocare la hârtia acestui comitetă ddto 24 Septemvrie a. c. raportéză asupra stării reparaturiloră introduse la casa din lăsăméntulă după fericitulă Avramă Iancu, precumă și asupra modulă de închiriare a acestei case. (Ex Nr. 298/1890).

Spre sciință cu aceea, că ce privește meritulă raportulă comitetulă va reveni asupra afacerii după ce va fi primită și informațiunile, ce le-a cerută dela subcomitetulă despărțeméntulă Abrudă.

Nr. 160. Veacratulū consistoriū archidiececanū gr. cat. dir. Majū prin hârtia ddto 18 Novembre a. c. Nr. 4279 răspunde de primirea cu mulțămită a copieii autentice de pe testamentulū lăsatū de I. Olteanū, exprimându-și dorința, ca venitulū ce compete scôlei gr. cat. din Cojocna din fundațiunea I. Olteanū să se trimită reștatū la consistoriulū archidiececanū gr. cat. de Alba Iulia și Făcșărașū, care se va îngriji, ca banii să ajungă la destinațiunea lorū. (Ex. Nr. 296/1890).

— Spre sciință.

Nr. 161. Tribunalulū reg. din Brașovū ne încunoscintēză cu datulū 15 Novembre a. c. Nr. 6183, că rēmasulū după fericitulū Constantinū I. Popazu a fostū transpusū comunității bisericii gr. cat. din Brașovū cetate cu însărcinarea să plătescă între altele și legatulū de 300 franci (fl. 138), ce numitulū Constantinū I. Popazu a făcutū Asociațiunii transilvane. (Ex Nr. 297/1890).

— Spre sciință. Actulū se transpune cassarului G. Candrea spre ținerea în evidență și pentru a întreprinde la timpulū seifășii de lipsă pentru ridicarea legatului.

Nr. 162. Dlū Demetriu Cunțanū, profesorū la seminariulū Andreianū în Sibiiū, a dăruitū pe sēma bibliotecii Asociațiunii opulū său intitulatū: „Cântările bisericesci etc.“

— Cu mulțămită spre sciință.

Nr. 163. La propunerea bibliotecarului Asociațiunii se hotăresce

— a se procura pe sēma bibliotecii Asociațiunii dreptū comletare și partea a II-a a opului: „Kolozsvár története“ de Iakol Mek, asemnându-se prețulū la cassa Asociațiunii.

Nr. 164. Au intratū la comitetū taxe dela membrii: Cirleș Ioanū, în Alba-Iulia, pro 1889/90 10 fl.; Popū Ioanū, în Sâmbăta sup., 6 fl. pro 1890; Florea Dumitru, în Sâmbăta superiōră 5 fl. pro 1890; Brotea Ioanū în Matefalēū 5 fl. pro 1890; Dogarescu I., în Predealū, 10 fl.; Biserica gr. cat. în Ileni, 5 fl. pro 1890; Petru Tisu, în Panciova, 6 fl. pro 1890; Sergiu Medeanū, în Sebeșū, 5 fl. 38 cr. pro 1890; Bârsanū Andreiū, în Brașovū, 5 fl. pro 1889; Mengerū Ioanū, Lupanū And., Munteanū Jordanū, Nemesū Petru, Stănescu D., Stănescu M., Stinghe Sterie, Zănescu P., Zănescu G., Nastasi L., toți din Brașovū câte 5 fl. pro 1889; Petrescu N., în Brașovū, 5 fl. pro 1890; Munteanū D., în Brașovū, 5 fl. pro 1888; Maniu Ioanū, în Mező Rűcs, 6 fl. pro 1890; Dima N., în Hunedōra, 5 fl. pro 1890; Tisu Petru, în Panciova, 4 fl. pro 1889; G. Bobeșū, în Sibiiū, 6 fl. pro 1890; Dr. N. Vecerdea, în Sibiiū, 5 fl. pro 1890; Maria Cosma, în Sibiiū, 5 fl. pro 1890; Ivanū N., în Sibiiū, 10 fl. pro 1889/90; Cādea Ioanū, în Avrighū, 5 fl. pro 1890; Prie Constantinū, în Săcădate, 5 fl. pro 1890; Bobeșū Ioanū, în Boița, 15 fl. pro 1888—1890; Radu Istrate, în Boița, 6 fl. pro 1890; Bădilă Ioanū, în Sibiiū, 5 fl. pro 1890; Stefanū Cacoveanū, în Alba-Iulia.

3 fl. pro 1890; Iacobu Popeneciū, în Zernesci, 5 fl. pro 1890;
Ioanū Tețu, 5 fl. pro 1890.

— Spre sciință.

Sibiiū, d. u. s.

G. Barițiu m. p.
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestu procesū verbalū se încrede d-lorū: I.
V. Russu, Leontinu Simonescu, Ioanū Crețu.

S'a cetitū și verificatū, Sibiiū în 5 Decemvrie 1890.

Ioanū Russu m. p.

Leontinu Simonescu m. p.

Ioanū Crețu m. p.

CONSEMNAREA

contribuirilorū făcute în favorulū scōlei superiōre de fete a „Asociațiunei transilvane“ pe cōla d-luī Parteniu Cosma din 1 Ianuar până la ultima Iuniu 1889.

Breter Lajos, econ. în Reghin 2 fl.; Rafila Morarū, economă în Oen 50 cr.; Vasile Marcu, econ. în Mihalțu; Zaharie Drăganū, econ. în Czelina; Candid Candidenescu, econ. în Șaldorf; Deak Janós, Ujlaki István, economi în Reghin; Somodi István, econ. în Sângeorgiu de câmpie; Rechita Janós, Alecsu Dărăbanū, Ilie Câmpeanū, economi în Somișulū-de-câmpie; Ioanū Turc, Tóderu Dușanū, Iuțiu György, economi în Șopteriū; Domokos Pál, Domokos Karl, economi în Sibiiū; Maria Schuberth, economă în Sibiiū; Feruța Cămpenū econ. în Mediaș; Stefanū Ilea, economū în Mihalțu; Ioanū Popa, notarū în Boița; Cosifū Popescu, inginerū în Doftana câte 1 fl.; Ioanū Babețiu, econ. în Danesci 10 cr.; Csuda Tamás, econ. în Reghinū; George Hanteu, economū în Czelina; George Schuster, econ. în Mihăeșci câte 1 fl.

Avisū pentru abonenți!

Cu Nrulū acesta alū fōiei încetă abonamentulū d-lorū, cari nu sūntū membri ai Asociațiunei. Acei d-ni dară, dorindū a avē fōia și pe viitorū sūntū invitați a trimite până la finea anuluī curentū prețulū abonamentuluī de **3 fl. v. a. (9 franci)** la comitetulū Asociațiunei în Sibiiū, strada Morii Nr. 8.

Administrațiunea fōiei „Transilvania“.